

АРТУР ЦЯЖКІ. МАЯ МАЛЕНЬКАЯ РАДЗІМА

ДА 75-ГОДДЗЯ З ДНЯ НАРАДЖЭННЯ ТВОРЦЫ

Кожны горад, кожны край мае сваіх паэтаў, пісьменнікаў і ганарыцца імі. На літаратурнай карце нашай Беларусі Смаргоншчына займае сваё адметнае месца. З ёй звязаны імёны Францішка Багушэвіча, Уладзіміра Някляева, Мар'яна Дуксы, Алеся Жамойціна, Алеся Салагуба, Аркадзя Падгола, Артура Цяжкага, Алы Клемянок.

Бываюць пісьменнікія лёсы простыя, як быццам нецікавыя. Жыве чалавек, як усе. Друкуецца. Асабліва не здзіўляе знаёмых, чытачоў. Але шлях яго абрываецца. І тады мы спяшаемся вярнуцца ў яго свет і доўга-доўга на самоце прыглядаемся і прыслухоўваемся, каб переканацца ў чымсьці вельмі важным.

Артур Цяжкі нарадзіўся 23 ліпеня 1943 года на хутары каля вёскі Лылойці Смаргонскага раёна. Скончыў Свірскую сярэднюю школу. Нейкі час працаваў трактарыстам у калгасе, але літаратура клікала юнака. Неўзабаве ён становіцца карэспандэнтам раённай газеты “Светлы шлях”. Пасля была служба ў войску, а ў 1966 годзе зноў вяртанне ў Смаргонь у “Светлы шлях”. Пазней А. Цяжкі працуе ў “Чырвонай змене”, у брэсцкай раённай газеце “Заря”, паркетчыкам на будоўлі, у газетах “Астравецкая праўда”, “Голас Радзімы”, “Знамя юности”.

У 1974 годзе ён скончыў завочнае аддзяленне журналістыкі БДУ. З 1982 года – член Саюза пісьменнікаў Беларусі.

У красавіку 1981 года Артур Цяжкі ажаніўся з цудоўнай дзяўчынай Ліляй і разам з жонкай пераехаў жыць у Гродна. Там ён працаваў метадыстам у цэнтры народнай творчасці.

Памёр Артур Цяжкі 7 красавіка 1984 года ад сардэчнага прыступу ноччу ў сваім пакоі ў Гродне, а пахаваны каля касцёла Маці Божай Добрай Рады ў вёсцы Нястанішкі, побач з бацькам Юзафам.

Артур Цяжкі пачынаў свой творчы шлях з вершаў (1957 год), а з 1966 года выступіў з апавяданнямі (кнігі прозы “Сустрэча пасля вясны”(1980), “Пара блакітных дажджоў” (1982)). Пасля смерці пісьменніка выйшаў зборнік “Дзе мой дом?..” (1986). У перакладзе на рускую мову выдадзена кніга “Смятение” (1990).

Свой першы верш у 1957 годзе А. Цяжкі надрукаваў менавіта ў раённай газеце.

Мілы край мой Смаргонскі –
Смаргоншчына-маці,
Дзе высокія сосны бароў,
Дзе ляжаць дываны – сенажаці
І бясконцае мора палёў.
Дзе на беразе Віліі ўранні
Песня сэрца хвалюе тваё.
То дзяўчаткі пяюць пра каханне,
Пра дзявочае шчасце сваё.
Дзе харошыя, слаўныя людзі

Сустрадаюць з усмешкай цябе,
Ты заходзь і гасцём у іх будзеш,
Будуць рады заўсёды табе.

Вельмі карыснымі для фарміравання нашага ўяўлення аб асобе пісьменніка з'яўляюцца ўспаміны беларускага крытыка і літаратуразнаўцы Генадзя Шупенькі: "Зайшоў ён у рэдакцыю неяк нясмела, як усе, бадай, высокія людзі, крышку прыгорбіўшыся, павітаўся, сарамяжліва ўсміхнуўшыся, і пачаў напаўжартам, але неяк надзіва шчыра гаварыць: "Вы абагрэлі маю маладосць, хай жа будзе сагрэта ваша старасць...". Разгледзеўшыся і ўбачыўшы, што той, хто яго так "абагрэў", ненамного старэйшы за яго самога, схамянуўся і пачаў шчыра і проста дзякаваць за рэцэнзію на яго першую кніжачку.

Тая мая рэцэнзія на яго кнігу "Сустрэча пасля вясны", якую ён выпусціў у свет у 1980 годзе, не была нейкая там дыфірамбічная – уваходзіць у нейкі экстаз, асабліва хваліць аўтара пакуль што не было за што, слабасці асобных апавяданняў былі проста відавочныя. І з усёй шчырасцю я сказаў пра ўсе хібы гэтай першай кніжачкі.

Але было ў той крыху запозненай нават для сучасных пачаткоўцаў кніжачцы – аўтару ж было ўжо 37 гадоў – нешта такое светла-чыстае, па-юначаму шчырае і адначасова такое глыбокае і разумнае, сэрцам перажытае і ў дакладным слове выказанае, ... што было відавочна: у сэрцы чытача асмельваецца дастукацца чалавек душэўна багаты і не без літаратурнага таленту."

Вобраз Бацькаўшчыны ў апавесці "Смутах"

Артур Цяжкі любіў сваю Радзіму. Менавіта мілым яго сэрцу вобразам Бацькаўшчыны прысвячаў ён свае творы. Пра што б ён ні пісаў: пра родную вёску ці пра маці, пра сяброў ці аднавяскоўцаў, пра прыроду ці гарадское жыццё – заўсёды жыве ў творах вобраз яго Бацькаўшчыны. Найбольш глыбокае адлюстраванне ён знайшоў у апавесці "Смутах".

Крытыкі лічаць апавесць сапраўднай удачай аўтара. У ёй А. Цяжкі атаясамлівае свой светапогляд, сваю любоў да роднай зямлі са светапоглядам героя. Апавесць кранае сваёй шчырасцю і журботнасцю. У адносінах да Радзімы герой паўстае сапраўдным патрыётам. Ён шчыра любіць бацькоўскі кут, з лёгкім сумам успамінае сваё дзяцінства, захапляецца прыродай роднай зямлі, з глыбокай павагай адносіцца да людзей, якія знаходзяцца побач.

Герой апавесці, атрымаўшы некалькі дзён водпуску, прыязджае на радзіму і за гэты час перажывае нанова ўсё сваё жыццё. У родных мясцінах, дзе знаёмая кожная сцежка, ён успамінае сваё дзяцінства. Падзеі, якія перажываў калісьці, зноў трывожаць яго душу: "Туманны, ціхі і цёплы ранак напамінае мне самага сябе той пары, калі на святанні і ласкава і гнеўна будзіла мяне мама пасвіць кароў. Як цяжка я прачынаўся, як доўга хмурыўся, нібы гэты восеньскі ранак. І толькі сонейка, яго зыркля промні, што запальвалі золкую расу, канчаткова будзілі мяне."

Хата, дзе нарадзіўся і вырас, да болю ў душы знаёмыя з дзяцінства рэчы, лясок недалёка ад хаты, нават дарога праз хутары – усё гэта ў найбольшай меры ўздзейнічае на пачуцці героя апавесці. Успаміны захлынаюць яго... Ён успамінае ўсё, што перажываў тут: і радасць, і шчасце, і боль, і гора страты – спачатку бацькі ("Яго ўшчэнт змучылі асколкі, якія сядзелі недзе ў кашчавых, зарубцаваных грудзях."), а затым і маці, вобраз якой з'яўляецца галоўным ў апавесці. Маці – пачатак жыцця, ідэал працавітасці, сумлення і дабрыні, зберагальніца маральных каштоўнасцей. Маці – увасабленне пяшчоты і спагады, чалавечай шчодрасці і самаахварнасці: "Мой ты мілы доктар! Колькі я абавязаны табе сваім здароўем! Заўсёды, калі мне было ой як

цяжанька, ты, сваёй гаючай дабратай і клопатам, зноў ставіла мяне на ногі. Толькі сама, здаецца, ніколі не ляжала ў нямогласці. А нямогласць гэта, ведаю, была, хоць ты і старалася не паказаць мне яе.”

Са смерцю маці герой разумее, што згубіў не толькі самага роднага чалавека, але яшчэ і нешта большае, што, як ён лічыць, самае дарагое і каштоўнае на гэтым свеце, – родны кут. І браты адчуваюць адданасць роднаму дому, але, у адрозненні ад героя, іх пачуцці крыху прытуплены, а ён вельмі добра разумее, што са смерцю маці губляецца малая радзіма: “Вялікая наша зямля. Недзе вясна, недзе лета, недзе ўсходзіць сонца, недзе стаіць белы дзень. І ўсюды жывуць людзі. Многа розных людзей, многа розных мясцін. І сярод гэтай неабдымнай разнастайнасці – мая маленькая Радзіма, дзе сёння адчуваю сябе сіратой і без якой не магу пражыць.” Герой разумее, што ў горадзе ў сваёй кватэры, нават разам з жонкай і дзецьмі, ён ніколі не будзе адчуваць сябе так, як у ад нараджэння роднай хаце. Ён ужо бачыць, што яго радавое гняздо чакае запусценне, а паправіць нічога немагчыма, і гэта не дае яго думкам супакою: “Вароты пакосыцца, на ганку, між цаглін, праклюнецца і пойдзе ў рост трава... Запусценне і цішыня. Ні брэху сабакі, ні кукарэкання пеўня, ні рыкання каровы. Страшная, страшная немата. ...Дамы, запусцелыя дамы... Вы сведкі радасці і слёз, песень і страсцей... Мне цяжка глядзець на запусцелыя дамы, на закрэсленыя дошкамі вокны. Асабліва сумна і горка становіцца, калі бачу, як гэтыя кінутыя дамы пачынаюць паступова развальвацца.”

Знаходзячыся адзін ва ўжо апусцелай роднай хаце, герой аповесці шмат думае, разважае, імкнецца асэнсаваць сваё жыццё. І праз усе яго ўспаміны, праз ўсе думкі і разважанні неадступна суправаджае яго вобраз Радзімы: “У мінуты адзіноты, у мінуты горкай страты, калі здаецца, што нічога табе не міла, нічым цябе не суцешыць, тады ўспамінаеш, што ёсць недзе запаветныя сэрцу куточкі роднай зямлі... І адразу ад гэтага на душы лягчэй становіцца, святлее ў вачах...”

Вельмі важнае значэнне ў аповесці надаецца вобразам прыроды: “Вялля была цудоўнай. Яна толькі-толькі ўвайшла ў берагі. Цёмная, з абрыўкамі бела карунчатай пены вада цякла, здаецца, павольней, чым летам, калі Вялля ў гэтым месцы становіцца плыткай. Па зыбкім целе ракі цяпер варушылся тугія тоўстыя струмені.” Прырода побач з героем з дзяцінства. Елкі, бронзавыя сосны, бярозы, рэчышча высахлай некалькі стагоддзяў назад ракі, веснавы ранак, цёплы майскі дождж, палосы рэдкага туману — усё напаўняе яго душу радасцю жыцця.

Паняцце “Бацькаўшчына” для героя не проста родная хата ці лясок за ўзгоркам – гэта яшчэ і людзі, суседзі і родныя, знаёмыя і сябры: “Землякі мае, суседзі, вы ўсе маглі: і чарку выпіць і пажартаваць, і ў працы сваю сілу, свой спрыт паказаць, і мужна бяду сустрэць, і памагчы іншым у бядзе.” Розныя характары, розныя лёсы, розныя сітуацыі, у якія яны траплялі, сур’ёзныя, а часам і смешныя... Перад намі паўстаюць цікавыя, арыгінальныя, нявыдуманая людзі.

Жыхары хутароў – яркія, запамінальныя, непаўторныя. Бабка Антаніна, якая ўпершыню завяла героя на школьнае навагодняе свята, умела варажыць на картах і расказваць казкі, добра ведала бор, грыбныя і ягдныя мясціны, розныя лекавыя травы.

Рахманасцю, працавітасцю і дабрыйнёй вылучаецца бацькаў сябра дзяцінства – Зыдор Санюк. “Былі ў Зыдора свае дзівацтвы, з якіх мы часам дабрадушна і ціха пасмейваліся. Ну, напрыклад, чалавек часта збіваўся з работы. У такіх выпадках ён выходзіў на гумнішча і пазіраў на бліжэйшых суседзяў. Ага, убачыў, што бацька мой шчапае дровы або варочае прывезенае з далёкай сенажаці сена, і таксама хапаўся за сякеру ці граблі. І яшчэ. Было ў яго адно слова, якое ён вымаўляў адразу на дзвюх мовах: “дажа – нават”. “Калі дажа нават і гною ўваліць многа,

то ўсё роўна расці не будзе.” Зыдор ніколі не адмаўляў у дапамозе. І гной вывозіў, і араў, і сеяў. І ўсё гэта так, за суседскі дзякуй.

Мацей Борчык – чалавец, які любіў жартаваць не толькі з людзьмі, але і са сваімі пабудовамі: “Страха на доўгай і моцнай хаце – замшэлая, дзіравая, комін таксама стары, закураны і шчатбаты. Затое высокі ганак акуратна накрыты цынкавай бляхай. Хлеў, дзе стаялі карова, цяляты і свінні – хоць калом падпірай. Здаецца, дыхні на яго моцны вецер, і ён паваліцца да гары нагамі, прыціснуўшы бярэнямі ўсю жыўнасць. А вось куратнік побач нагадваў стройныя керамы з вымаляванымі акенцамі і дзвярыма, з чырвоным пеўнікам – флюгерам на вільчаку.”

Не забудзецца і Стась Нарэйка, празваны “бук, заплаць”, які на любую фатыгу адказваў: “Бук, заплаць!” – “Божа, заплаці!”. Ён ніколі не мацюкаўся, не быў п’яным. Затое ён прабіраў людзей за гэтую слабасць, за гэтыя грахі, павучаў, заклікаў да добра. Не забудзецца яго смешна-наіўная, але і вартая нашай спагады спроба адвучыць суседзяў-хутаранцаў ад чаркі і мацюкоў. Крыжы, якія стаялі па двух канцах гасцінца, Стась “павярнуў спінай” да хутароў. Жанчыны спалохаліся. Здзіўлена глядзелі на крыжы мужчыны. І хто ведае, можа і атрымалася б ў Стася Нарэйкі паставіць суседзяў на шлях ісціны, калі б не выкрыў яго Борчык. Гэтая сцэна аповесці выпісана з коласаўскаю ўсмешкаю і разуменнем свайго народа.

Сярод ўсіх хутаранцаў сваёй скупасцю выдзяляўся Юзюк Гарбацэвіч. Быў чалавекам ён скнарным, але ўсё ж чалавечным. У яго была сям’я, двое дзяцей – сын і дачка. “І ўсё ж далёка яму было да скупасці свайго старэйшага брата Фелікса”. Письменнік знайшоў вельмі ярка выяўленыя штрыхі да партрэта гэтага чалавека: “Фелікс Гарбацэвіч не жаніўся толькі па той прычыне, што жонку лічыў чужым чалавекам, якога, нягледзячы ні на што, трэба будзе ўсё ж карміць; Фелікс не смаліў заколатага кабана, бо шкадаваў саломы; Фелікс купляў у паўгода аднаго селядца і вешаў яго на сцяне каля стала; Фелікс адначасна варыў у адным чыгуне бульбу і сабе і парасятам, потым даставаў з карыта па бульбіне, разломваў папалам, мазаў па селядцу і ёй; Фелікс усё рабіў сам, адзін, бо скупіўся наняць памочніка; Фелікс, баючыся злодзеяў, хаваў грошы ў розныя месцы: у аруды са збожжам, у якое-небудзь рыззё. Часта забываўся. Насыпаў у мяшкі збожжа і разам з грашыма прадаваў”.

Цікавы вобраз Зэнькі Салаяніка. Зэнька любіў выпіць, “любіў анекдоты салёныя, любіў падчапіць каго-небудзь, абсмяяць, мацюкаўся без аглядкі. Словам – вісус. Адно толькі, што не гультай. І такім вышчыркам Зэнька быў да войска. А пасля службы – як падмянілі яго. Далікатны стаў, вытрыманы, памагчы каму трэба – першы прыйдзе.”

Надзвычай цяжкі лёс быў у Яніны. “Трое дзяцей, адно за другое меншае, пакінуў на яе руках надта ж прагавіты да работы муж Антось. ...Круцілася жанчына, як толькі дазвалялі яе розум і сіла. Працавала, старалася, камбінавала кавалак хлеба і капейку.” “Яна з усімі старалася быць аднолькава прыветнай і далікатнай, любіла часам і пажартаваць, а калі хто прасіў дапамагчы – не адмаўляла. Рабіла ўсё сумленна і шчыра, бо заўсёды помніла, што і самой калі-небудзь давядзецца некага прасіць ці соткі пасадзіць, ці сена ўкасіць.”

“Рупілася Яніна не толькі ў сябе дома і ў талацэ, але і на калгасным полі”. Шмат гора зведала на сваім шляху гэта сціплая і мужная жанчына. Галоўны герой некалі сябраваў з яе сынам Манюсем, які адмовіўся ад маці, калі тая аслепла, пакінуў яе без кута і кавалка хлеба. Яніна бачыць віну нявесткі ў тым, што сын стаў эгаістам, стаў цурацца ўсяго роднага, старой маці.

Артур Цяжкі паказвае таксама жыццё Цішкевічаў, Дрэмаў і Клецкаў. Нічога гераічнага яны не рабілі, кожная сям’я была занята сваімі справамі, клопатамі. “Па заможнасці яны, як кажуць, стаялі на адной назе. Па багаццю-то аднолькавыя, ды гонарам розныя. Да калектывізацыі, на

досвітку, як вадзілася вясной і восенню, гаспадары выязджалі араць. Жанкі ў гэты час завіхаліся каля печаяў. Прыгатаваўшы снеданне, выходзілі клікаць гаспадароў. І, вядома ж, адна перад другой стараліся пахваліцца.

– Петру-усь, ідзь каша з яйкем есці! – пальшчыла першая.

– Ясь, клёцкі ў масле чакаюць!

Трэцяя нейкі час маўчыць. Відаць, выбірае страву. Нарэшце са злосцю гукае:

– Вінцук! Колькі раз цябе клікаць? Катлеты ўжо астылі.

А людзям дай толькі пачуць такое. Будуць смакаваць ды пасмейвацца, бо кожны ведаў, што ў гэтых суседзяў, як і ў большасці нашых хутаран канца саракавых гадоў, на снеданне былі каша бульбяная з саладухай або, у лепшым разе, з кіслым малаком.”

Аўтар заўважае дробныя дэталі, якія садзейнічаюць успрыняццю прыгажосці ў творы. Са слоў галоўнага героя, “у кожнага чалавека на яго бацькаўшчыне, акрамя роднага дому, акрамя магіл, дзе спяць яго крэўныя, ёсць заповітныя мясціны, мілыя сэрцу сцежкі-дарожкі, з якімі хочацца сустрэцца, прайсціся па іх, пастаяць ахопленым светлым, ціхім смуткам.”

Мясцовы каларыт у аповесці “Дзе мой дом?..”

Ужо з першых радкоў аповесці “Дзе мой дом?...” заўважаецца, што сцежкі пісьменніка пралягаюць па смаргонскай зямлі.

“У другой палове ночы разгулялася навальніца. Плыла аднекуль з-за Віліі азызлая хмара, плыла, здаецца, краем, над Войстамскім лесам, а потым прыпынілася, распасцерла сваё грачынае крыло і засланіла зорнае неба над гэтым ціхім, старым, у бэзавай квецені, гарадком.”. Знаёмыя мясціны – Вілія і Войстам, а ў “старым гарадку” пазнаём нашу Смаргонь, дзе самому аўтару і яго галоўнаму герою Максіму Гардзіевічу ўсё помніцца да дробязей.. Няцяжка здагадацца, што кароткі завулак, дзе стаіць невялікі фінскі домік, абкладзены белаю цэглай, а ў яго двары сад, – апісанне былой рэдакцыі газеты “Светлы шлях”, месца першай журналісцкай працы Артура Цяжкага. “Чаго Максім так моцна не любіў тут, дык гэта аўтобусную станцыю. Горад стаіць на бойкай дарозе, маршрутаў шмат, а тут нейкі, інакш не скажаш, куратнік з двума акенцамі –касамі. І калі ні прыйдзі – цесната, духата.А прабіцца купіць білет – ну проста цэлая праблема”. Сапраўды, маленькая аўтастанцыя тады размяшчалася ў цэнтры горада і стварала многа нязручнасцей і пасажырам, і жыхарам навакольных домоў. Сёння гэта памяшканне -- магазін “Журавінка”, а новы сучасны будынак аўтастанцыі знаходзіцца недалёка ад чыгуначнага вакзала.

Далей аўтар перанясе нас на хутар, да сваёй малой радзімы. “Вузенькая, у некалькі слядоў, сцяжынка ад гасцінца. На хаце – саламяная, да гэтага часу, страху, прысыпаная снегам, новы комін. ... Справа, бліжэй да бору – сад. У дварышчы – бяроза і бэз, студня пад замшэлай стрэшкай. Гэта архаічнасць роднага хутара... Максіму вельмі падабалася. Амаль усё засталася такім, якім было ў светлыя гады маленства.” Аўтар нібы сфатаграфавуў родны яму кут маленства. І хоць яно было нялёгкае, ваеннае і пасляваеннае, з недаяданнем, хваробамі дзяцей і дарослых, але для Максіма светлае, бо там былі яго бацькі, якія любілі яго, акружалі клопатамі, усім сваім жыццём паказвалі прыклад працавітасці, сумленнасці, чалавечнасці.

Максім Гардзіевіч пакінуў вёску, жыве ў вялікім горадзе, але не стаў у ім шчаслівы. Мянсяў месцы працы, было і каханне, што пакінула ў душы толькі горыч, і, як кажа ён сваёй знаёмай Люцыі, “ад вёскі адарваўся, да горада не прырос”.

Неўладкаванасць жыцця прымушае Максіма шукаць сваё месца, сталы спакой. У цяжкія хвіліны ён едзе да маці, каб там супакоіцца, бо родныя мясціны не раз былі дапамогай яму сцішыць душэўны боль, як заўсёды, паўтарае думку – малітву: “Свяцейшы момант пачатку, маці мая родная, міласэрная, дом бацькоўскі, зямелька мая, дайце мне сілы і моц выстаяць – здужыць, дайце жаданне і розум ісці далей....”

Родня зямля і яе людзі фарміравалі Максіма як асобу. Яго землякі былі земляробы, гаспадары, а калі патрабавала жыццё, становіліся абаронцамі. Гэтыя людзі вынеслі на сваіх плячах і пасляваенную разруху.

Максім не ўяўляе жыцця без матчынай песні, матчыных прарочых сноў, бацькавых казак і яго цудоўнай ігры на мандаліне. Усё гэта ён называе “крыніцай жывой вады.” Прыехаўшы на некалькі дзён дадому, ідзе ў суседнюю вёску запісваць мясцовыя песні : “ Навошта ж, каб песні разам з людзьмі паміралі?” – кажа ён дзядзьку Якубу. А спяваць тут любілі і ўмелі: і калі збіраліся шэрай гадзінай, і калі на сёмуху на лодках каталіся, і калі жыта жалі. “...людзі і працавалі шмат, і гора зналі..., а песня ўсё роўна ў пашане была.” Акрамя песень, жанчыны – цудоўныя майстрыхі – умеюць шыць, ткаць перабіранікі, ручкікі, настольнікі.

Землякі Гардзіевіча, як і ён сам, душэўна багатыя. Яны навучылі Максіма дапытліва ўглядацца ў навакольны свет і імкнуцца ўбачыць і асэнсаваць галоўнае ў чалавеку – праяўленне яго сутнасці.

У аповесцях “Смутак” і “Дзе мой дом?..” уражвае стаўленне пісьменніка да людзей. Якім бы ні быў чалавек, няхай нават з адмоўнымі якасцямі, у аўтара ён не выклікае агіды, абурэння ці асуджэння. Так незвычайна Артур Цяжкі змог данесці да нас такія вобразы. Ён абапіраўся менавіта на тое, што недзе зверху нам наканавана быць такімі рознымі, непрадказальнымі. Вось чалавеку і дазволена быць самім сабой. Мы разумныя і нязведаныя, самыя добрыя і бясконца жорсткія, бо мы – людзі. Артур Цяжкі, безумоўна, любіў людзей, якімі б яны ні былі.

Пісьменнік узнімае праблемы бацькоў і дзяцей, чалавечых уземаадносін. Шчымлівыя, пранізлівыя радкі аб вернасці бацькоўскаму дому робяць чытача лепшым, дабрэйшым, далучаюць да вечных крыніц духоўнасці і чалавечнасці:

“Клёне мой любы, равеснік і дружа! Мой бацька некалі думаў, спадзяваўся, што буду я трымацца сваёй роднай зямлі гэтак жа моцна, як трымаюцца яе карэннямі дрэвы. Але большасць учарашніх дачок і сыноў вёскі сталі падобны на стэпавую траву перакаці-поле. Дзьмухнуць вятры абставін і часу — і пакоцяцца, пакоцяцца яны па неабсяжнай зямлі, мала думаючы, дзе нарадзіліся і выраслі. Розныя землі кормяць і пояць іх, і таму нідзе не могуць яны прыкіпець сваімі сэрцамі. І ад таго бяднеюць і скупаюць іх сэрцы, ад таго трацяць яны нешта вялікае і святое...”

Артур Цяжкі ведаў, што застанецца след на зямлі і ад яго творчасці. І не памыліўся. Удзячныя нашчадкі чытаюць яго творы, вучацца на іх любіць свой край, цаніць усё тое, што дасталося ім у спадчыну. Як знак памяці пра пісьменніка адна з вуліц у нашым горадзе носіць імя Артура Цяжкага.

Таццяна БУЙНОЎСКАЯ
г. Сморгонь